

L. van Deyszel

UIT MIJN GEDENKSCHRIFTEN
LONDON, 1894

(fragment)

In Augustus achttien honderd vier en negentig ging ik naar London met den Heer en Mevrouw Toorop-Hall en hun dochtertje Charley. Toorop is een der meest glansende en bekorende kunstenaarsnaturen, die ik in 't leven heb gevonden. Zelden of nooit zag ik iemand, die zoo permanent gedrenkt is door poëzie en bijna poëzie áfgeeft, iemand, van wien het steeds verwonderde als hij iets van het gewone leven uit zei. Toorop te hooren voorstellen een omnibus te beklimmen of een biefstuk te nemen, klonk mij altijd vreemd, onwezenlijk en alsof een groote god even een klein duimpje was geworden.

Toorop, de donkerste Nederlander, donkerder misschien dan eenig Europeaan, donkerder dan Indische lieden, een mensch geworden uitheemsche, zuidelijke, tropische nacht, een mensch geworden Afrikaansche of Aziatische woud- en gebergtenacht, met in het duistere, als bewegende Noorderlicht-vlekken, het wilde-dieren-oogenwit, – een landstreek met den waterval, met het dichte glansend zwarte nachtbosch, van het haar, – Toorop met in zijn huidskleur andere tinten dan Israëlieten, Italianen, Indiërs, Japanners of negers hebben, een vreemde, opmerkelijke, asch- of lavatint daartusschen, om dat deze verre landsteek niet alleen grootsch, maar ook woest, vulcanisch, met woestijn, is; en in dat nachtelijke, in dat stille donkere wilde en animale, de kenteekenen van het goddelijk-meditatieve in het hoofd, in het voorhoofd, – trekken zooals oude, verre volken die in hun goden dachten – en daaronder, in dat oogenwit, dat door zijn duistere omgeving verschijnt als wit licht in den nacht, – de bruine oogappels, wier tintelende lichtjes en blauwe glansjes schoon zijn van, lichtjes en kleurglansjes geworden, liefde.

Dát zijn mooye oogen, die behooren tot de mooye oogen, die oogen, waarin als permanent bestanddeel die liefde is. Niet oogen, waarin soms lieve vriendelijkheid zich uitdrukt, – de méesten zijn zoo natuurlijk – maar menschenoogen, waarin de liefde, als een vast deel der structuur dier menschen, zich heeft gecristalliseerd.

Stelt u voor in die woeste streek dat aantrekkelijk mooye, – de schoonheid der liefde zichtbaar geworden, in kleuren en in de lichten en bewegingen van het denken – kleine meren in het rotsig en woudrijk gebergte, waarin een zachte lentehemel weerspiegeld wordt.

Dat lieve bij dat grootsch meditatieve in schedelbouw en huidplooyen,

is iets bizonders. Alsof die grauwe en bruine rotsen van wijsheidsbouw als hun meest levend schoon ten slotte produceerden de wecke edelsteenen van het algemeen menschelijk lieve.

Toorop's werk heb ik nooit in zijn oogen gezien, waarschijnlijk omdat zij dat alleen hebben wanneer hij werkt. Datgene wat ik hier van zijn voorkomen bedoel, heeft hij niet in zijn werk uitgedrukt. Wel, onder zeer veel andere zaken, melancholiën¹, die ook soms in zijn oogen moeten zijn, maar wier aanblik voorbehouden is gebleven voor menschen, die heel intieme mijmeruren met hem mochten deelen, of wellicht alleen voor de vlakke wanden en de zilverige spiegels van zijn werkplaatsen of vaak alléén bewoonde kamers.

Deze Toorop, — donkerder dan eenig Nederlander, had gehuwd een meisje, met daglicht-blauwe oogen, witter blond, zilverig witter blond van haar dan eenige Nederlandsche, een Engelsch meisje, miss Anny Hall.

Belangwekkend echtpaar: alsof eene verschijning tot een mensch in de wildernis was gekomen en alsof over bruine bosschen en zwarte afgronden een zilver-bleeke maan was opgegaan; alsof de maan gestalte had aangenomen en zoo genaderd was een duisteren in duister zwerpenden reus; en *alsof* met dien tijd het lieve in de oogen van dien man ware gekomen.

Met dezen Jan Toorop en zijne vrouw, mevrouw Toorop, geb. Hall, ging ik in 1894 naar Londen. De Toorops gingen logeeren bij mevrouw de weduwe Hall, mevrouw Toorop's moeder, die vele, volwassen, kinderen had en een groot landhuis in Surrey bewoonde. Ik voor mij, ging logeeren bij Alexander Teixeira de Mattos, een katholiek geworden spruit van de oude Portugeesch-Israëlitische edellieden-familie, in London zelf.

Het was voor het eerst, dat ik op een andere dan onze Zuider Zee kwam. Wij scheepten ons in aan den Hoek van Holland, des avonds, en vertrokken ten tien uur. Ik was een der enkele, aanvankelijk met Toorop, die op het dek bleven. Ik verwachtte het voelen der eigenaardige beweging van het schip, die de zeeziekte veroorzaakt. Het deed zich echter eerst niet voor. Maar toen ik op den commandobrug geweest zijnde, het trapje naar het dek weer af ging, voelde ik plotseling, ofschoon mijn voeten vast op de treden bleven, alsof een bodem onder het schip wegzonk, en ik dacht: 'daar heb je 't'. Verder nog niets. Ik besloot naar de kajuit te gaan en begon langs de trap er in af te dalen. Daar was echter alles reeds ziek. De emanaties daarvan stegen tot mij op, ik gevoelde mij daár-

¹ Le Jardin fleuri, groot schilderij uit de eerste periode, en etsjes, voorstellend een meisje bij het strand, in de derde periode.